

Eila Vihtiälä

**KIINNOSTAVA MYLLYVANHUS
KUOHUVAISTEN KOSKESSA
SAHALAHDEN MOZIASSA**

Sahalahden pitäjän Molzian kylässä on Kuohuvaisten koski. Tänäpäivänä se on hiljentynyt solisevaksi puroksi. Oli kuitenkin aika jolloin se voimakkaana ja mahtavana vyöryi kohti alempana olevaa järveä, pyörittäen kolmea myllyä. Myllyjen nimet eivät ehkä olleet kovin mielikuvituksellisia, Ylä, Keski ja Ala-myllyt.

Myllyt sijaitsivat hyvin pienellä alueella, jonka halkaisi vanha Kuhmalahden maantie, joka veden korkealla ollessa usein keväisin peittyi Kuohuvaisten pärskeisiin.

Onko tuo alue laakso, vai kanjoni, en osaa sanoa, etelässä ja pohjoisessa nousee korkeat kallioiset vuoret, äkkijyrkinä, toinen suojeløe pohjoistuulelta, toinen etelän auringolta, idässä nousee korkea mäenkumpare, mutta lännessä avautuu vehmas Hämäläinen peltoaukea. Kaihoten lienee katselleet nuo entisajan myllärit ja heidän perheensä siellä levittyvää näköalan kirkkautta, tuolla pienellä tasanteellaan, muutaman aarin tonteillaan.

Sahalahden historia ei itseasiassa kerro näistä myllyistä mitään. Kotiseutuyhdistyksen joka nyttemmin on herännyt vaalimaan viimeisen vielä pystyssä olevan myllyn kuntoa, tuntuu olevan aika tietämätön näiden myllyjen entisyydestä. Ehkäpä olisin itsekin tietämätön, mutta kun sattuu olemaan niin, että tuon Ylämyllyn myllärit olivat esi-isiäni, ja arkistossani sattuu olemaan joitakin asiapapereita myllyn omistus-suhteista ym., niin yritän vähän kertoa niistä. Ala ja Keskimylly ovat jo hävinneet, eikä niistä ole jäl-

jellä kuin pohjakivet. Alamyllly oli Korpiniemen ja Keski-
mylly Taustin myllylohkon. Alamyllly lopetti v. 1908 ja Kes-
kimylly v. 1919. Keskimyllyssä oli myös pärehöylä, jonka
toiminta jatkui aina 30-luvulle asti.

Myllyt omisti myllylohko, joka palkkasi myllärin, jolle
se ei kuitenkaan maksanut palkkaa. Yksityisyrittäjänä
myllärillä oli oikeus jauhaa ulkopuolisten viljaa niin
paljon kuin ehti. Näistä jauhatuksista mylläri sitten peri
palkan viljana, jonka hän keräsi tullikirstuun.

Ylimyllyn omisti Molzian kylä ja Pakkalan Savolan rust-
holli joka Savolan oikeutta täydellä omistusoikeudella
nautti ja nämä esi-isäni, jotka kolmen sukupolven ajan
mylläreinä siellä toimivat.

Vaarini jälkeen oli myllärinä hänen sisarensa mies, vuo-
desta 1897 vuoteen 1911. H. Ilmanen, joka aikaisemmin
toimi Längelmäen myllärinä, kuten vaarini veli, August
Westerholmkin, rakensi myllyn sisäpuolen.

Mylly on suhteellisen hyvin säilynyt, paitsi että sota-
aikana, kun kuivasta polttopuusta ehken on ollut puutetta,
sieltä on revitty irti kaikki, mikä on irti lähtenyt. Sen
ovat tehneet muualta tulleet.

Muutama vuosi sitten myllyn pärekatto uusittiin talkoo-
työnä ja muunkinlainen entisöiminen on ohjelmassa. Edelli-
sen kerran pärekatto uusittiin 30-luvulla. Osa talkooväestä
oli samoja henkilöitä. Myllyn tullikistukin on vielä tallel-
la, sen omistaa Jussi Keskinen perikunta, jolle vaarini
nuorempi veli sen testamenttasi.

Myllyreissuista sanottiin: "Turunmatkalle osataan eväät
ottaa, mutta kuka osaa evästä myllymiehen". Se lienee
tarkoittanut sitä, että myllytysaikana, silloin kun vesi
oli korkealla, jouduttiin odottamaan myllytysvuoroa joskus
viikkokin. On myös paljon kertomuksia siitä, kuinka mylly-
tuvassa silloin harjoitettiin myös juopottelua. Kuohuvai-
sista ei tälläisiä juttuja ainakaan ole säilynyt.

Myllylohkon osakkailla oli oikeus tuoda viljansa kahden päivän varoitusajalla, eikä heidän tarvinnut jonottaa. Ulkopuolisten sensijaan oli jonotettava, ja juuri nämähän mylläriille olivat niitä maksavia asiakkaita. Kuiskauksina on kerrottu, että näiden kolmen mylläriin kesken oli hienoista kateutta heidän vahtiessaan kenen myllyyn nämä isännät viljansa veivät.

Sanottiin myös, että mylläriin sika on lihava, mutta kenen jauhoista.

Kuohuvaisten myllyllä vieraili kuolema huonoina vuosina monesti. Suurista lapsijoukoista vain harvat kasvoivat aikuisiksi.

Myllynkivet tuotiin melko kaukaa, sillä mikä tahansa kivi ei siihen tehtävään kelvannut, mutta mylläri itse ne takoi. Työ suoritettiin teräväpäisellä kivihakkurilla, ja se jouduttiin uusimaan, koska kivet kuluivat ja silisivät. Eri viljalajeille oli omat kivensä. Ruis ja ohra jauhettiin raskaammilla kivillä, kaura omilla kivillään ja sitten oli ryynikivet, jauhokiviä kevyemmät.

Myllyrit, sehän on selvä, olivat siis taitavia kiven käsittelijöitä, ja kun katselee Ylimyllyn kiviperustusta, jota ei puolitoista vuosisataa ole pystynyt pahemmin hammastelemaan, syntyy nöyrä kunnioitus niitä miehiä kohtaan, jotka nämä kivet ovat siihen paikoilleen asettaneet.

Myllyrit olivat muutenkin käsistään taidollisia miehiä, kertoi appeni, Kalle Wihtiälä. Häneltä, armoitetulta vanhojen asioiden tietäjältä, isoisästäni kysellessäni: "Heikkilän vanhaisäntähän oli Kuohuvaisten mylläri, myllärihän ovat aina olleet monitaitoisia miehiä, vaari eritoten, sepäntyössä ja puuseppänä. Kyllähän sen näkee kotos rakennuksestakin kuinka se on hyvin rakennettu".

Niin, kolmessa polvessa oli Moltzian mylläriä minun esi-isäni, myllyssä, joka kerrotaan perustetun vasta sen jälkeen kun vaarini sieltä lähti, siirtyen Heikkilän perintötilan isännäksi 12.4.1881.

Kun venäläiset laativat karttoja maastamme, merkitsivät he myllyt karttoihinsa, se todistaa, että ne olivat tärkeitä paikkoja. Ylimylly on myöskin jäänyt valtakunnan historiaan erikoisen tapahtuman vuoksi. Haapaniemen kartanon isäntä näet väitti yhden kulman myllystä olevan hänen maallaan (vedessään). Asiasta riideltiin ja riita meni Suomen senaattiin asti. Siellä asia punnittiin ja Haapaniemi sai oikeutensa. Myllyn nurkka määrättiin oikaistavaksi rajaviivan mukaisesti. Tämä tuntuu kaukaa haetulta asialta, sillä myllyrakennus todella leikkasi kosken keskijuoksun kohdalla rajaviivan noin metrin alueelta. Vaari siis nöyrästi siirsi mahtavan kiviperustuksen kulkemaan rajaviivan mukaisesti ja sahasi myllynkulmasta palan pois hirsiseinästä ja laudoitti sen. Mummo sensijaan sanoi mitä ajatteli - nimittäin eräänä sunnuntaipäivänä kirkonmäellä, kun mahtava isäntä tuli vastaan. Huonosti siinä silti kävi. Mummo sai sakkoja kunnianloukkauksesta ja Sabatin rikkomisesta. Ehkä kuitenkin sympatiat olivat mummon puolella, koska kirkkoherra oli merkinnän eteen kirjoittanut REHELLINEN.

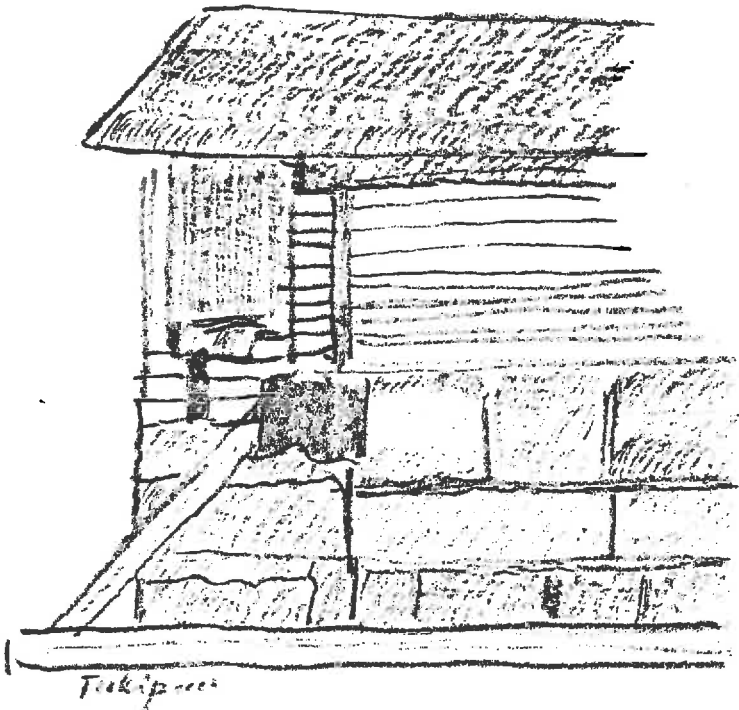
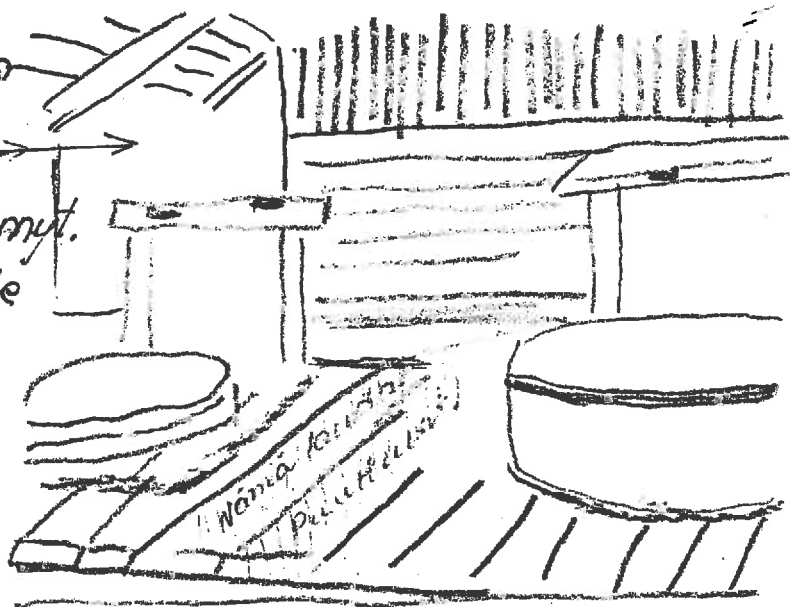
Poikkeen joskus täällä myllyllä. Mietiskelen elämää, jota esi-isäni ovat siellä viettäneet. Kuljetan siellä suvun nuorempia, kerron heille tietojani, että hekin oppisivat rakastamaan ja vaalimaan esivanhempiensa muistoa ja kunnioittamaan heidän elämäntyötään.

Poikkea sinäkin, sinne on helppo löytää ja se on erikoinen nähtävyys.

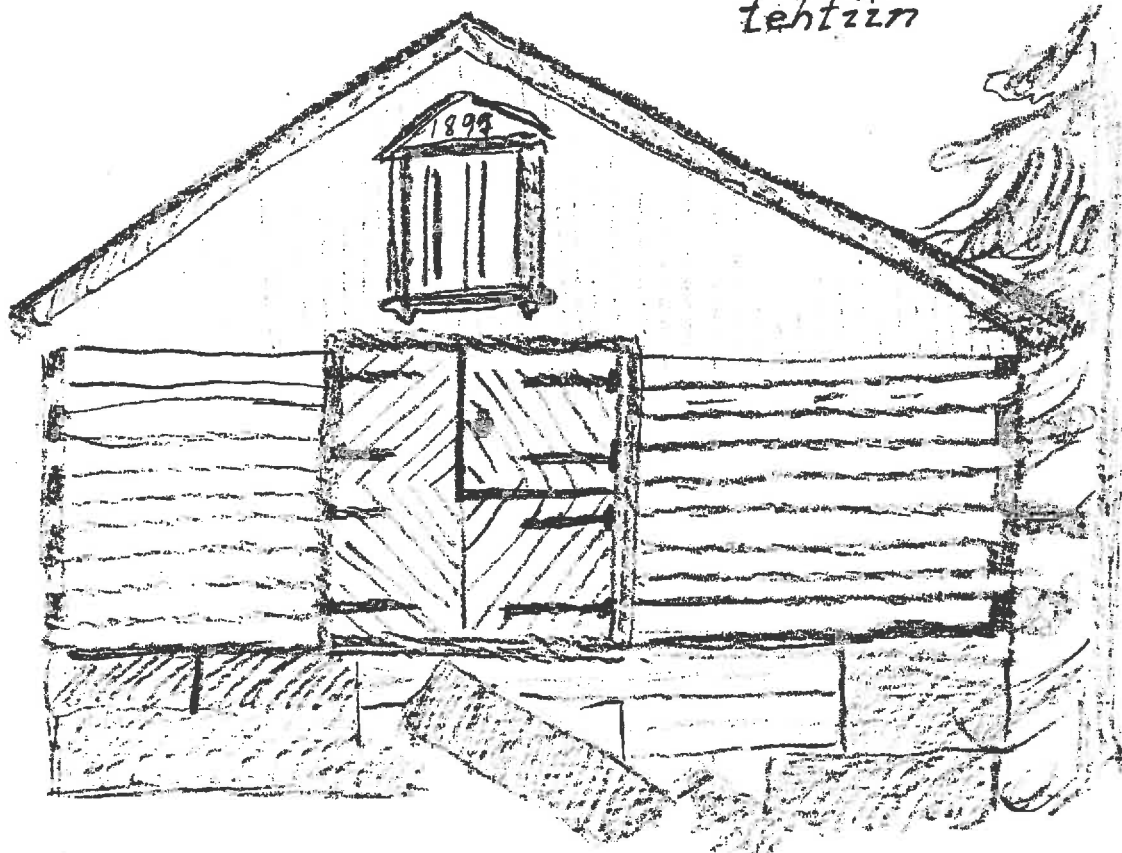
Sisäkuva myllystä
jossa kivet ovat vielä paikallaan

Vasemmalla nurkkaus
josta hirtet. Sahattu poikki
ja sinä ollut laudoitus hävinnyt.

Sodan aikana parakkakunnalle
tulleet käyttivät ne polttoaineksi.

Perustus on tehty vahvoista,
valtavista, torlokekaasti haka-
tursla kivenjätkäleistä
Haapaniemen kartanon isäntä
huomasi myllyn pohjoisnurkan
olevan omalla maaltoon runsaan
metrin. Hänen vaatimuksesta
kulma myllystä poistettiin.
Voi vain ihaila taitoa jolla se
tehtiin

Myllyn
maantien puolei-
nen pääty. Nou-
susilla on jo
rikkoontunut

Kaarlo Haapanen

SUKUTUTKIMUKSESTA SYSÄYS

JOPA ROMAANIKSI SAAKKA

Aloittaessani sukututkimukset oman suvun - äidin ja isän - taustojen osalta arvelin saavani totuttuun taulukkojärjestykseen esiäitien ja esi-isien pitkän luettelon. Että heidän kohdalleen ilmaantuvat ao. merkinnät syntymisestä, kirkottamisesta - kaikkine säännöksineen. Ja että edetään kiltisti ja kaavan mukaan johonkin 16 - tai 15-satalukujen hämärään.

Luettelot valmistuivat - sikäli kun koskaan aivan "valmiiksi" pääsevät. Sukututkimus on kuin puinen asuinrakennus. - Sekään ei tule koskaan valmiiksi, aina on kohennettavaa, kuunnostettavaa ja lisättävää. Mutta minun kohdallani lisäys oli jotakin muuta.

Pari vuotta sitten esitelmöin omista sukututkimuksistani seuran kokouksessa ja kerroin äidin kehoituksesta tutkia - oikeammin ottaa selvää jostakin kirkon ja kirkkoherran aikaansaamasta oikeudenkäynnistä isoäitiä vastaan. Aikanaan se selvisi. Kävi ilmi, että mummo oli saanut syyteen ja tuomion - tosin lain kirjaimessa riippuen - ja että asiakirjat löytyivät kaikki.

Tästä vaiheesta jäi mieleen muuan piirre: erittäin ankara ja jyrkkä kirkon menetelmien suoranainen viha ja närä myös pappeja kohtaan. Jota kirjoittajan äiti kaihtamatta ja salailematta joka näkemässä julisti. Löydetyistä kirkkovaltuuston ja käräjien asiakirjoista ne alkoivat selittyä. Samaan yhteyteen alkoivat liittyä eräät maaltamuuttoliikkeen seuraukset, asettumiset teollisuuskaupunkiin ja asunto-olot, sosiologiset taustat. Siihen sopiva määrä - tai ainakin jos-

sakin määrin muistikuvia sekä ajan ja paikan suhdittaminen tarinaan - ja katso ajatus käsikirjoituksen ensimmäisestä versiosta oli valmis.

Muuta valmista siinä ei sitten vielä ollutkaan.

Sitten oli löydettävä pääteema. Oli kehiteltävä perhekenttä, josta käsin kuvaus etenisi. Oli suunniteltava ympäristö, johon kirjoittaja sijoittaisi perhe ja perheet, jotka kuvioihin tulisivat mukaan.

Tässä kirjoittajaamme auttoi värikäs ja monitahoinen asumisympäristö, jossa tarina oli aikoinan alkanut. Se oli laaja, kokonaisen korttelin käsittänyt vuokrakasarmi kymmenine perheineen. Ja se sosiologia niveltäytyi mukaan sikäli hyvin, että kaikki elivät, olivat ja toimivat poikkeuksellisen yhtenäisellä tasolla - eli sillä tasolla, jossa lesket, erittäin vähäväriset perheet ja lujillaolijat yleensä.

Romaanissa lienevät samat tilamääräykset kuin taulussa-kin. Raamit, toiminnalliset rajat pitää olla tarkat. On pelkistettävä, vähennettävä, poistettava - ei turhaa mutta tarpeellista. Ja kirjoittajan "sukupuu" yltää teoksessa vain edellispolven - siis vanhempien muuttoon pois syntymäympäristöstä ja sijoittumisesta kaupunkiin.

Näistä aineksista romaani sitten laadittiin.

Kirja on markkinoilla tämän vuoden lokakuun alkupäivistä alkaen. Sen nimi kävi useitakin miettimisvaiheita läpi. Aluksi - 1. käsikirjoitusvaiheessa se kantoi nimeä "Leskien vuosi". Tarkistus ja tarkennus sai aikaan, että "vuosi" muuttui muotoon "aika". Näin tuli ajankohtaan väljyyttä. Lopullinen ehdotus "Leskien kortteli" hyväksyttiin koska oli tarkoitus kuvata ihmisiä määräpaikassa - siis korttelissa.

"Leskien korttelin" pääteema on yrittää kuvata asumisympäristöä joskus 1920-luvun alussa. Mutta romaanin "juo-

nesta" nouseekin tarina naisesta ja leskestä, jota ovat sanoneet työläismuijan muistomerkit - ihanpa monumentiksi. Ensimmäiset arvostelut ovat siihen suuntaan viitannet.

Ja kaikki tämä lähti alkuun siitä, että oli tullut otetuksi selvää, milloin, missä ja kuka oli joskus syntynyt. Kustannusosakeyhtiö Tammi kelpuutti teoksen syksyn 1982 markkinoille. Ei sen sukututkimuksellisten arvojen vaan romaani-ominaisuuksien vuoksi.

- Kaarlo Haapanen: "Leskien kortteli" - romaani, Tammi 267 s.

Pasi Kuusiluoma

**ARKISTOTIEDOTTEESTA HYÖTYÄ
MYÖS SUKUTUTKIJALLE**

Sattuipa kerran kesällä silmiini Tampereen kaupungin-
kirjaston opintolukusalin aikakauslehtiosastolla eräs
mielenkiintoinen lehti. Se oli kirjastoon näyttenumerona
tullut "Arkistotiedote 3. - Valtionarkiston tutkijainpal-
velun sanansaattaja". Etsiskelyn jälkeen löysin vielä kakkos-
numeron tältä vuodelta.

Tämä noin 40-sivuinen kirjanen on aivan omiaan pal-
velemaan myös sukututkijoita, sillä se kertoo Suomen arkisto-
organisaation uusimmista tuulista. Esimerkiksi tässä numerossa
3, jonka pääkirjoitus on päivätty 14.5.1982, kerrotaan mm.
asiakirjojen mikrofilmauksesta ja mikrofilmien käyttökopioin-
nista, kuten myös yleisarkistojen aukioloajoista. Arkisto-
esittelyssä kerrottiin Uudenmaan lääninhallituksen arkistosta
ja rakennushallituksen piirustusten uudelleenluetteloinnista.
Mielenkiintoinen oli myös artikkeli uudesta, Suomessa ole-
vien ulkomaisten arkistojen asiakirjajäljenteiden luettelosta.
Pääkirjoitus käsitteli Uudenmaan läänin ja maakunnan historiaa
300 vuoden ajalta.

Myös numero 2/-82 sisältää useita hyvin mielenkiintoisia
artikkeleita, jotka antavat osviittaa tutkimustensa lisä-
tietoja kartuttaville sukututkijoille. Tällainen oli esimer-
kiksi kirjoitus 1600-luvun tuomiokirjakortistosta. Ajankoh-
taista tietoa antaa artikkeli "Alkuperäisten asiakirjojen
käyttörajoitukset".

Arkistotiedotetta julkaisee Valtionarkiston tutkimus-
oasto, ja vuodessa ilmestyy neljä numeroa. Tampereen kau-
punginkirjastoon tätä julkaisua ei ole tilattu. Arkisto-
tiedotteita voi maksutta tilata Valtionarkistosta.

Erinomainen työväenopiston
vanhojen käsialojen kurssi

Kuluneena syyslukukautena aloitettiin Tampereen työväenopistossa uusi kurssi, vanhojen käsialojen ja asiakirjojen kurssi. Sen tarkoituksena oli toimia rinnan sukututkimuskurssin kanssa ja perehdyttää sekä aloittelevia että jo pitemmälle ehtineitä sukututkijoita sukututkimusaineistossa käytettyihin käsialoihin ja entisaikojen asiakirjoihin. Ensimmäisessä kokoontumisessa kirjattiin kurssin tarkoituksiksi saavuttaa kyky ymmärtää vanhat tekstit 1700- ja 1800-luvuilta. Tämä tulikin varmasti kaikin puolin toteutetuksi, sillä jokainen kurssilainen, joka hiukankin työskenteli ja suoritti "kotiläksyt", eli käännöstehtävät, hallitsee nyt hyvät alkeet näiden 1700- ja 1800-luvun käsialojen tuntemiseen. Mutta myöskään vähän pitemmälle ehtineille sukututkijoille, jotka jo kutakuinkin kirkonkirjojen käsialat osaavat, ei tullut aika pitkäksi. Vaikeiden 1600-luvun tekstien selvittämisessä riitti kyllä haastetta jokaiselle. Nyt on sitten helpompi ryhtyä keräämään lisätietoja tutkimuksiin.

Vanhojen käsialojen ja asiakirjojen kurssille antaa varmasti jokainen osanottaja täydet pisteet. Tämän syksyn jokakeskiviikkoiset kokoontumiset ovat olleet hyvin miellyttäviä ja ennen kaikkea mielenkiintoisia. Kurssin sisältöä rikastuttivat vanhojen asiakirjakopioiden lisäksi niiden selväkieliset ja suomenkieliset käännökset. Kurssin päätyttyä on kurssilaisilla pieni, mutta edustava kokoelma vanhoja suomalaisia asiapapereita. Kurssia voi täydellä syyllä suositella kaikille.

Tästä kaikesta edellä mainitusta lankeaa suuri kiitos kurssin vetäjälle Jorma Räsäselle. Hän näki tavattomasti vaivaa hankkiessaan kopioita vanhoista asiakirjoista, mutta se, että hän vielä käänsi niitä selväkielisiksi ja suomeksi sekä jakoi runsaasti asiakirjoja sivuavaa tietoa, menee jo varmasti yli opetukselle asetettujen vaatimusten. Kaikki kurssilaiset lienevät yhtä mieltä siitä, että Jorma Räsänen ansaitsee SUURKIITOKSEN urakastaan!

Yksi monien puolesta

Kungörelse.

Sedan den 9 Maj 1901 i Kolikko-mäki förstad inom Wiborgs socken af Ziganaren Janne Lundberg tillvaratagits en 10 kvarter hög och omkring 15 år gammal röd vallack med åt venter fallande mah, hvita fläckar i pannan ofvanom ögonen och spätt å venstra bakfoten, en tvåhjulig kärria med jernlinjaler, förenade bak till med jern, med korg, liknande de på Abo karrar begagnade, och säte, sådant detta vanligen förekommer i karelska karror, samt ett bråde såsom skärm, äfvensom med beslag försedda hinder-tyg, betsel med ögonlappar, tönmar af rep och en dålig piske, men Janne Lundberg lyckats komma på flykten utan att han sedermera ertappats, samt nämnda häst, kärria och körredskap emellertid försäts å offentlig auktion, hvarvid erhöills för hästen med körredskapen 53 mark 50 penni och för karran 5 mark 75 penni eller således inalles 61 mark 25 penni hvaraf, efter det ersättning för hästens underhåll och auktionskostnaden afräknats med 24 mark, återstå 37 mark 25 penni, så varder den okända ägaren till änsagda häst, kärria och körredskap härnederst anmanad att inom natt och år, räknadt från denna dag, försedd med behöriga intyg om sin eganderätt till ifrågavarande egendoin, anmäla sig härstädes för utbekommande af sagda 37 mark 25 penni. Wiborg & Landskänsliet den 2 Juni 1902.

N. von Rechenberg.

N:o 7636.
Akt. 203/32 1901 F. D.

Annötus.

Sittetun Kouforuum 9 päivänä 1901 Kolikkomäen esitaupungissa Wiipurin pitäjässä Mustalaiselta Janne Sundbergiltä oli poisotettu 10 korittelin korea ja noin 15 vuotias, punainen ruunahenonen, wemmalle lautuvalta harjalla, walfeat pitut otjassa silmien yläpuolella ja patti wafemmasja takajalassa, latipyörätiet ratat, takapuolella raudalla yhdistettyillä rautalinjoilla warustetut Turun rattaiden muotoisella korilla ja istuimella, kuten Karjalain rattaisja, sekä lautoisella etujärmillä, kuin nyöskän filatut mätkwyöt, silmäitpuiilla warustetut suitjet, nuorajet ohjaffet ja mitätön ruoska, mutta Janne Sundbergin oli onnistanut päästä pafemaan, joutumatta sen jälkeen kiini, sekä mainitut hevonen, rattiaat ja walfeat sittemmin ovat myydyt julkisella huutotau-palla, josja laatiin hewoesta wafjaineen 53 markkaa 50 penniä ja rattaita 7 markkaa 75 penniä eli siis laifiaan 61 markkaa 25 penniä, jotsta sittemmin torpous hewojen hoibosta ja huuto-tauppafutuisista oli wafhennetty 24 markalla, jällele jääpi 37 markkaa 25 penniä niin kehoitetaan täten wafjain tuntematon-ta omistajaa yön ja wuoden tuluessa, tästä päätwästä luffen, ilmoittautumaan täällä, warustettuna asianomaililla todistuffilla omistusoiteudesta, fanottujen 37 markan 25 pennin lantamista warten. Wiipurin Sääntinfansiasja, 2 päivänä Kesäkuuta 1902.

Gust. Ad. Eyrén.

PERÄÄNKUULUTUS KAHELLA KIELELLÄ

VUODELTA 1902

Olemme julkaisseet Orpanassa vanhoja asiakirjoja - myös tämän vuosisadan puolelta. Nämä vanhakantaisella kirjasiintyyllillä fraktuuralla painetut tekstit ovat kiinnostavia jo sinänsä. Mutta niiden sisältö, viranomaisten lähettämät kuulutukset joko kadonneista ihmisistä tai anastetuista kotieläimistä, maksamattomista sakoista jne. ovat hyvä näyte vuosisadanvaihteen oloista.

Viipurilaiselta lääninvirkamieheltä N. von Rechenbergiltä on kateissa hevosen anastaja - mustalaismies muuten - kuin myös hevosen ja rattaiden - "Turun rattaiden muotoiset kori ja istuin"! - omistaja.

Kas näin ilmoittaa Wiipurin lääninkanslia 2.6.1902:

N:o 7636.
Akt. 203/32 1901 F. D.

O R P A N A

N:o 4 1982

Tampereen seudun sukututkimusseuran r.y.
tiedotuslehti

Toimituskunta
Kaarlo Haapanen
Vesa Leppänen
Osmo Merikoski

Päätoimittaja
Kaarlo Haapanen
Puomikatu 7
33410 Tampere 41
puh kotiin 460464

Seuran sihteeri
Meri Tila
Rimminkatu 25 B 4
33250 Tampere 25
puh kotiin 23124

Seuran rahastonhoitaja
Rakel Kivimaa
Tammikuja 4 E 28
33840 Tampere 84
puh toimeen 32000 kotiin 651724

Kansilehti
Kalevi Mäki-Kihniä

Puhtaaksikirjoitus
Tarja Taskinen
puh toimeen 650200 kotiin 682518

Paino ja nidonta Kopiopaino KY
Tampere puh 31316

Arvoisat sukututkimusseurat kaikkialla:
TERVETULOA Tampereen sukututkimuspäiville 15.1.1983
Varalan opistolle klo 10.
Pääesitelmöitsijänä professori Lars Hulden!

Päiviö Muhonen

SUOMALAISTA TAUTIPERINTÖÄ

Havaintoja Saarijärveltä

1950-luvulla alettiin Helsingin lastenklirikassa kohdistaa runsaasti huomiota omituiseen munuaistautiin, nefroosiin, joka poikkeusellisesti esiintyi jo lapsilla, vastasyntyneilläkin. Taudin luonne oli lyhykäisyydessään seuraava. Lapsella todettiin turvotuksia, runsaasti valkuaista virtsassa ja nefroosille tyypilliset löydökset verestä. Hän menestyi huonosti, vatsa oli pullea, hän sai helposti infektioita ja kortisonilääkitys ei auttanut. Tauti päättyi kuolemaan viimeistään ensimmäisten vuosien aikana. Kirjallisuuden mukaan tauti oli harvinainen ja sen traagisuutta lisäsi se, että tauti saattoi esiintyä perheessä usealla sisaruksella.

Tätä uutta tautia kongenitaalinefroosia (CN), tutkittiin innokkaasti sen eri puolilta. Taudin syyn selvittämiseksi haluttiin myös suorittaa laaja, kaikki tunnetut perheet käsittävä tutkimus:, käydä läpi lasten sairaskertomukset, haastatella vanhempia ja tutkia heidän sukujaan. Perinnöllisyys nousi pian etualalle ja ympäristötekijät saivat väistyä taaemmaksi.

Sukututkimuksen lähtökohtana oli nelisenkymmentä julkaisua tiedossa olevista perheistä. Tuolloin oli jo Nevalinnan ja Kantteron tutkimustuloksia peittyvästä periytymisestä.

Kaikki potilaiden vanhemmat todettiin taudin suhteen terveiksi mutta toisaalta todettiin, että kysymyksessä oli peittyvästi eli resessiivisesti periytyvä munuaistauti,

joten sairastuneen lapsen molemmat vanhemmat kantoivat peittyvästi heillä olevaa tautia, jonka lapsi sai kummaltakin. Potilaista oli yhtäpaljon tyttöjä ja poikia. Perheiden yhteenlasketusta lapsimäärästä kutakuinkin neljäsosa oli sairaita kuten peitttyvässä periytymisessä kuuluukin olla.

Jäljittämällä sairaiden lasten vanhempia yli kymmenenkin sukupolvea taaksepäin suurenmoisten kirkonkirjojemme avulla oli mahdollista selvittää löytyisikö CN lasten vanhempien kesken sukulaisavioliittoja. Yllättävää kyllä näin ei ollut. Ei edes serkusavioliittoja tavattu. Sensijaan kaukaisia sukulaisuuksia löytyi runsaasti, eiainoastaan yksityisen perheen isä ja äiti olleet sukua keskenään vaan useiden perheiden vanhemmat olivat kaukaisia sukulaisia, jopa kymmenenkin vanhemman ryhminä. Nämä sukulaisuudet olivat kaukaisia, usein 6 - 8 sukupolven takaisia. Maantieteellisesti CN sairaiden sukulaisia löytyi Keski-Suomesta, Itä- ja Pohjois-Suomesta.

Tämä näytti perustuvan maamme erikoiseen asutusrakenteeseen. Potilaiden vanhempien keskeiset sukulaisuudet kasaantuivat alueelle, jolla oli vakinaista asutusta vasta 1500-luvulta. Kustaa Vaasan päivistä ovat nuo seudut olleet asuttuja yksityisen uudisasutuksen kautta. Raivaajaperheet veivät seudulle omat perintötekijänsä ja siten peittyvien tautien perintötekijöitä. Niitä meillä lasketaan olevan useita, mutta koska ne esiintyvät yksinkertaisina (vain toiselta vanhemmalta perittynä, ne jäävät piileviksi, aiheuttamatta tautia.).

Kun maassamme asutus on ollut harvaa kylät erillään, maasto metsineen ja vesineen eristävää, ja sisäinen muutto-
liike esim. teollisuuden vähäisyyden takia tälle vuosisadalle asti vähäistä, ovat nykyistenkin maalaisseutujemme kanta-

asukkaat - hieman yksinkertaistaen - noiden 1500-luvun uudisasukkaiden jälkeläisiä. Siten yhdellä alueella saattaa olla yhtä muualla alueella harvinaista perintötekijää runsaastikin, toisella taas toista. Niinpä tuollaisella alueella ei ole harvinaista, että saman harvinaisen perintötekijän kantajat avioituvat keskenään.

Suomi onkin todella erikoislaatuinen maa CN taudin suhteen. Sitä on maassamme enemmän kuin muussa maailmassa yhteensä. Sen esiintyminen ja maamme erikoinen väestörakenne ovat yhteydessä toisiinsa.

Ei ollut tuolloin 1950-luvulla vaikea ennustaa, että Suomesta löytyisi muitakin harvinaisia periytyviä tauteja. Tällä hetkellä tunnemme parisenkymmentä tautia, joita Suomessa on enemmän kuin muualla maailmassa!

Väestörakenteemme ja perintötekijöiden vuorovaikutussuhdetta on selvitetty pitemmälle varsinkin Nevanlinnan tutkimuksissa. Eristynyt asemamme asutun maailman äärirajalla kahden kulttuurin välissä ja varsinkin kantaisiemme lukumäärän vähisyys selittävät sen, että harvinaisten periytyvien tautien lukumäärä, valikoima Suomessa on erikoinen. Meillä on siis "harvinaisten periytyvien tautien kasvisto harvinaisessa maaperässä".

Mitä käytännön näkökohtia oma tautiperintömme meille aiheuttaa? Maalaisväestön piirissä työskentelevien sairaanhoitohenkilökunnan on yhä enemmän oltava valmiina toteamaan potilaissaan myös harvinaisia tauteja. Nämä esiintyvät paljolti alueittain. Niinpä synnynnäinen kloridiripuli tappaa varmasti vastasyntyneen mutta tunnettuna se voidaan melko helposti hoitaa, ainakin lähes normaaliin elämään. Tämä tauti olisi syytä pitää mielessä Kainuun, Kuopion, Mikkelin ja Joensuun keskussairaaloiden alueella. Alussa kuvattu CN tauti ei ole ehkä parannettavissa mutta

lapsivesi- ym. tutkimuksilla on varhaisrakaudessa voitu edetä niin pitkälle, että raskaus on voitu keskeyttää.

Kuinka nuorta maamme kulttuuri- ja asutuselämä on, selvinnee seuraavasta: Siihen aikaan kun Michelangelo koristeli kuolemattomilla maalauksillaan Vatikaanin Sikstiiniläiskappelia, samoihin aikoihin savolaiset lähtivät asuttamaan suurinta osaa Suomen erämaista. Kun Rooman keisari Augustus vietti juhlia Colosseumissa, eivät varsinaiset esi-isämme olleet edes saapuneet Suomen-niemelle. Tämä osoittaa kuinka nuorta kansaa me olemme sekä biologisesti että kulttuurimme puolesta. Tulevaisuus selvittääköön miten paljon osuutta periytyvillä taudeilla on suurten liikenneonnettomuuksiemme, itsemurhalukujemme tai mustan sepelvaltimokuolleisuutemme kanssa.

Aina kun kuulen Keski-Suomen ja sen Vanhan Saarijärven alueen ihmisen sairastuneen tai menehtyneen harvinaiseen tautiin, josta lääkäritkään eivät saneet selvää, tai pötevan reumaa, sydänvaivoja; tulee mieleen nuo vanhuuden tai keski-iän sokeritaudin tai jonkun muun vielä tuntemattoman taudin yhteen sitomat perinnöllisten tautien kimput toisaalta ja toisaalta nuo surunvoittoista kauneutta uhkuvien metsä- ja mäkimaiden eristämät lapsuuteni harvaanasutut kylät.

Lähdeaineisto: Lastentautien juhla-kirja 1977.

Reijo Noro; Suomalainen tautiperintö.

Vanhan Saarijärven historia.

Alkuvuoden päätapahtuma

TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y.

SUKUTUTKIMUSPÄIVÄ lauantaina 15.1.1983

VARALAN URHEILUOPISTOSSA Varalank. 36

Tampereella

Speaker: toimittaja Kaarlo Haapanen

O H J E L M A

- klo 10 - 10,30 Kokoontuminen Varalassa
(Nimi ja kotipaikka osanottajaluettelo on ovella)
Lounaslippujen myynti á 30,-
Julkaisujen myyntiä (Milja Piepponen)
- 10,30 - 10,45 Tervehdyssanat, seuran hall.puh.joht. Vesa Leppänen
- 10,45 - 11,45 Prof. Lars Huldén, esitelmä "Pohjanmaan ja Ahvenan-
maan paikannimistö"
Keskustelua
- 11,45 - 12,30 VTK Matti Kankaanpää, esitelmä "Talohistoria asia-
kirjojen valossa"
Keskustelua
- 12,30 - 12,45 Läsnaolevien sukuseurojen tervehdykset ja esittely
- 12,45 - 13,30 LOUNASTAUKO
- 13,30 - 14,15 Tampereen Yliopiston kansanperinteen laitos,
amanuenssi Eija Kukkurainen, selostus ja ääninauhojen
esittelyä nimikkeellä "Kansan kertomaa"
Keskustelua
- 14,15 - 15 Tampereen ev.lut. seurakuntien keskusrekisterin
johtaja Eero Kittilän esitys aiheesta "Sukututkija
ja seurakunnat"
Keskustelua